విప్లవోద్యమ ఎగుడుదిగుళ్లలో దృఢంగా నిలిచి నాయకత్వాన్నందించిన కేంద్రకమిటీ సభ్యుడు కామ్రేడ్ శ్రీధర్ మనందరికీ సదా ప్రేరణను ఇస్తూనే ఉంటారు !

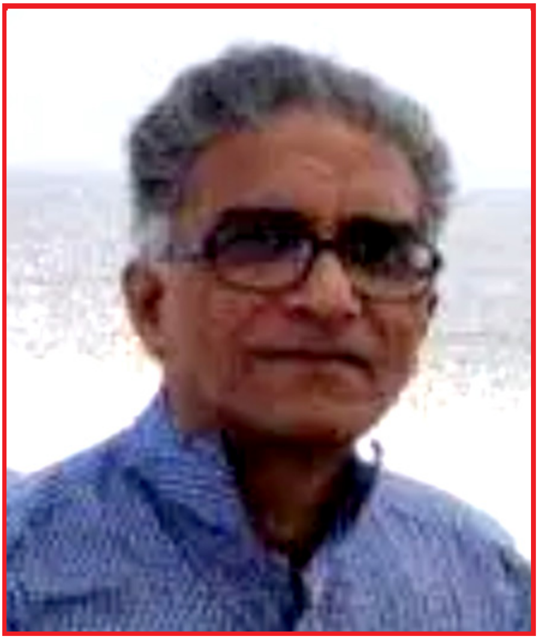

కేంద్రకమిటీ

భారత కమ్యూనిస్టు పార్టీ (మావోయిస్టు)

సెప్టెంబర్ 2015

విప్లవోద్యమ ఎగుడుదిగుళ్లలో దృఢంగా నిలిచి నాయకత్వాన్నందించిన కేంద్రకమిటీ సభ్యుడు కామ్రేడ్ శ్రీధర్ మనందరికీ సదా ప్రేరణను ఇస్తూనే ఉంటారు !

సి.పి.ఐ.(మావోయిస్టు) కేంద్రకమిటీ సభ్యులు, మహారాష్ట్ర రాష్ట్రకమిటీకి గతంలో కార్యదర్శిగా ఉండిన కామ్రేడ్ శ్రీధర్ శ్రీనివాసన్ (విష్ణు, విజయ్) 2015 ఆగస్టు18వ తేదీ ఉదయం 9-45 నిముషాల ప్రాంతంలో తీవ్రమైన గుండెపోటు రావటంతో అమరులైనారు. మావోయిస్టు ఉద్యమ ప్రాంతంలో అనేక మంది పార్టీ నాయకులు, కార్యకర్తలు మరియు పి.ఎల్.జి.ఏ. గెరిల్లా యోధుల నడుమ ఆయన తుదిశ్వాసను విడిచారు. ఆయన వయస్సు కేవలం 57 సంవత్సరాలు మాత్రమే. ఉద్యమ ప్రాంతంలోకి రాకముందు బయట జరిగిన వైద్య పరీక్షలలో ఆయనకు ఇటువంటి ఆకస్మిక ప్రాణాంతక వ్యాధులున్నట్లు సూచనేమీ లేదు. గతంలో కూడా ఈ రకమైన సమస్యను ఎన్నడూ ఎదుర్కోలేదు. ఆయన ఊహించని విధంగా అకస్మాత్తుగా చనిపోయాడు. 2007లో అరెస్టు జరిగి, ఆరున్నర సంవత్సరాల జైలు జీవితం ఆయన ఆరోగ్యంపై ప్రభావాన్ని చూపింది. 2013 ఆఖరులో జైలు నుండి విడుదలై సురక్షితంగా పార్టీ నాయకత్వాన్ని కలుసుకునేందుకు సంవత్సరంన్నర పాటు వేచి ఉన్న తర్వాత కఠినతరమైన ప్రయాణం చేసి ఉద్యమ ప్రాంతానికి పోవటానికి ఎటువంటి సంకోచాలు లేకుండా విప్లవ చైతన్యాన్ని ప్రదర్శించి ముందుకే సాగిపోయాడు. ఈ ప్రయాణ క్రమంలోనే ఆయన ఆకస్మిక అమరత్వం చోటు చేసుకుంది. పలువురు నాయకత్వ కామ్రేడ్స్, వివిధ కమిటీల సభ్యులు మరియు పి.ఎల్.జి.ఏ. యూనిట్ల నడుమ ఉద్యమ ప్రాంతంలో పార్టీ పద్ధతులలో ఆయన అంత్యక్రియలు జరిగాయి. ఆ సందర్భంలో ఉన్న కామ్రేడ్సందరినీ ఈ ఘటన కదిలించింది. బరువైన హృదయాలతో స్మారకసభను జరిపి ఆయనకు విప్లవ నివాళులర్పించారు. భారత నూతన ప్రజాస్వామిక విప్లవానికి ఆయన చేసిన కృషినీ, పీడిత ప్రజలకు అలుపు లేకుండా ఆయన చేసిన సేవలను గుర్తు చేసుకున్నారు. ఆయన లోని కార్మికవర్గ దృఢత్వాన్నీ, కమ్యూనిస్టు ఆదర్శాలనూ స్వంతం చేసుకొని ప్రజాయుద్ధాన్ని ముందుకు తీసుకెళ్తామని ప్రతిజ్ఞ చేశారు.

విప్లవకారునిగా మారిన క్రమం

ఒక వ్యక్తి విప్లవకారునిగా మారటంలో దేశంలోని వస్తుగత విప్లవ పరిస్థితీ, దానికి తోడు ఒక విప్లవ పార్టీ కొనసాగటమూ, అనుకూలమైన ప్రజాస్వామిక సామాజిక పరిస్థితులలో ప్రగతిశీల ఉదారవాద భావాలున్న కుటుంబంలో ఉన్న వ్యక్తికి సహజంగానే విప్లవ భావాలు నాటుకోవటానికి అవకాశం ఉంది. అటువంటి ప్రగతిశీల దృక్పథం, ప్రజాస్వామిక వాతావరణం కలిగిన కుటుంబంలో కామ్రేడ్ శ్రీధర్ పెరిగాడు. పట్టణ మధ్యతరగతికి చెందిన వీరి

కుటుంబంలో ఐదుగురు సంతానంలో ఈయన చిన్నవాడు. వీరి తల్లిదండ్రులు పిల్లలందరికీ చిన్నతనం నుండే పుస్తక పఠనాసక్తిని పెంచారు. శ్రీధర్ చిన్నతనం నుండీ పుస్తక పఠనం ద్వారా జ్ఞానాన్ని పొందాలనే తనివి తీరని దాహంతో ఉండేవాడు. ఆయన పెద్దన్నయ్య ప్రభావంతో గణితం, విజ్ఞానశాస్త్రాలు, అంతరిక్ష భౌతిక శాస్త్రంలో విశేషమైన ఆసక్తిని ఏర్పరచుకున్నాడు. పిల్లల చదువుల పట్ల వీరి తల్లిదండ్రులకు ధ్యాస ఎక్కువ ఉండేది. అయినప్పటికీ వారి ఇష్టాలకు అనుగుణంగానే వారికి స్వేచ్ఛ ఇచ్చారు. అన్నదమ్ములకు భిన్నంగా శ్రీధర్ కాలేజీ చదువుల నుండి విప్లవోద్యమంలోకి పూర్తికాలం కార్యకర్తగా ఎం.ఎల్. పార్టీ సభ్యునిగా తయారైనప్పుడు ఈయన ఎంచుకున్న మార్గాన్ని కుటుంబం సమర్థించలేదు. ఐనప్పటికీ ఆయన సుదీర్ఘ విప్లవ జీవితంలో ఆయా సందర్భాలలో అవసరమైనప్పుడు కుటుంబ సభ్యులు ఆయనకు మద్దతు ఇచ్చారు.

మహారాష్ట్ర విప్లవోద్యమంలో కీలకపాత్ర

భారత విప్లవోద్యమంలో మహారాష్ట్రకు, ముంబాయి నగరానికి ఒక ప్రత్యేకత ఉంది. ముంబాయి బూర్జువా వర్గానికి ఆర్థిక కేంద్రంగా ఉండి, దేశానికి వాణిజ్య రాజధానిగా ఉండి, విశాలమైన కార్మికవర్గాన్ని కలిగి ఉంది. అనేక మిలిటెంట్ కార్మికవర్గ, రైతాంగ పోరాటాలకు కేంద్రమైనప్పటికీ, రివిజనిజానికీ మరియు బ్రాహ్మణ హిందూ ఫాసిజానికి కోటగా కూడా ఉంది. గొప్ప దళిత ఉద్యమాలనూ, విప్లవ ఆదివాసీ ఉద్యమాన్ని కూడా కలిగి ఉంది. ఈ అన్ని రకాల ప్రత్యేకతలను కలిగి ఉండి కమ్యూనిస్టు విప్లవకారుల ముందు మహారాష్ట్ర మరియు ముంబాయి అనేక సవాళ్లనుంచింది. 1977 మార్చిలో ఫాసిస్టు ఇందిరాగాంధీ విధించిన ఎమర్జెన్సీ కారుమేఘాలు దేశమంతా కమ్మినప్పుడు దానికి వ్యతిరేకంగా దేశవ్యాప్తంగా పెల్లుబికిన రాజకీయ ఉద్యమాలలో మార్క్సిస్టు-లెనినిస్టు విప్లవకారులు కూడా నాయకత్వం వహించి పాల్గొన్నారు. ఎమర్జెన్సీ అనంతర రాజకీయ పరిస్థితిలో విద్యార్థులలో మార్క్సిజం వేడి వేడి చర్చనీయాంశంగా ముందుకొచ్చింది. నక్సల్బరీ ఆందోళనతో ప్రభావితులైన వారు ముంబాయి నగరంలో మార్క్సిస్టు అధ్యయన కేంద్రాలను ఏర్పరిచారు. దక్షిణ ముంబాయిలోని ఎల్ఫిన్‌స్టోన్ ప్రభుత్వ కాలేజీలో అటువంటి ఒక అధ్యయన కేంద్రం ఏర్పడింది. ఆ సమయంలో శ్రీధర్ అదే కళాశాలలో బి.ఏ. రెండవ సంవత్సరం చదువుతున్నాడు. ఆయన ఈ స్టడీ సర్కిల్‌లోకి వచ్చాడు. ఎం.ఎల్.ఎం. మరియు మార్క్సిస్టు-లెనినిస్టు రాజకీయాలతో ప్రభావితం కావటమే గాక ఒక కార్యకర్తగా మారి అనేక కళాశాలలలోని విద్యార్థులను సంఘటితం చేయనారంభించాడు. విద్యార్థి ప్రగతి సంఘటన్ పేరుతో విద్యార్థులను సంఘటితం చేశారు. 1980 నాటికి వి.పి.ఎస్. వేగంగా అభివృద్ధి చెంది దానికి పూర్తికాలం పనిచేసే కార్యకర్తలు ఏర్పడ్డారు. ముంబాయి నగరంలో వి.పి.ఎస్. తన విప్లవకృషిని కొనసాగించే క్రమంలో కాంగ్రెస్ మరియు శివసేన విద్యార్థి సంఘాల గూండాగిరీని ప్రతిఘటించింది. 1979లో ఫీజుల పెంపుకు నిరసనగా విద్యార్థులు చేపట్టిన చారిత్రాత్మక "ముంబాయి విశ్వవిద్యాలయ స్వాధీన" పోరాటానికి నాయకత్వం వహించిన వారిలో కామ్రేడ్ శ్రీధర్ కూడా ఒకరు. ఈ అనుకూల విప్లవ వాతావరణంలో మహారాష్ట్రలో విప్లవ విద్యార్థి ఉద్యమం విస్తరించి ముంబాయి

నగరంలోని చుట్టుప్రక్కల కళాశాలల్లో అనేక వి.పి.ఎస్. యూనిట్లు ఏర్పడ్డాయి. మహారాష్ట్రలోని వి.పి.ఎస్. ఉద్యమంతో ప్రభావితమై గోవాలో ఒక ప్రజాస్వామిక విద్యార్థి సంఘం ఏర్పడింది. ఈ విద్యార్థి సంఘాన్ని శ్రీధర్ గైడ్ చేశాడు. 1979లో సి.పి.ఐ.(ఎం.ఎల్.) ఆంధ్ర రాష్ట్రకమిటీ నాయకత్వంలోని జగిత్యాల రైతాంగ ఉద్యమంతో ప్రభావితమై మహారాష్ట్రలో కొత్తగా ఏర్పడిన ఎం.ఎల్. పార్టీకి చెందిన బొంబాయి సిటీ కమిటీ ఏ.పి. రాష్ట్రకమిటీ కాంటాక్టులోకి వచ్చింది. 1980 మేలో బొంబాయి సిటీ కమిటీ సి.పి.ఐ.(ఎం.ఎల్.)(పీపుల్స్‌వార్)లో విలీనమైంది.

1970లో వచ్చిన ప్రపంచ పెట్టుబడిదారీ ఆర్థిక సంక్షోభం తీవ్రతరమై మరికొన్ని సంవత్సరాలు కొనసాగింది. గుత్త కార్పొరేట్ సంస్థలు ఈ సంక్షోభానికి పరిష్కారంగా చేపట్టిన కొన్ని చర్యల్లో భాగంగా ప్రపంచవ్యాప్తంగా అధునాతన యంత్రసామగ్రినీ, పెట్టుబడి తీవ్రతతో కూడిన టెక్నిక్‌లను ప్రవేశ పెట్టాయి. దీని ప్రభావం అన్ని దేశాల్లోని కార్మికుల మీదా, వెనుకబడిన దేశాల మీదా పడి ఉద్యోగాలు కోల్పోవటమూ, జీతాల కోత, కఠినమైన పని పరిస్థితులు ఏర్పడ్డాయి. ప్రపంచవ్యాప్తంగా జరిగిన ఈ మార్పుల ప్రభావం దేశంలోని బొంబాయి వంటి పెద్ద పారిశ్రామిక కేంద్రాలలోని వస్త్రపరిశ్రమలో బాగా పడింది. పెద్ద బట్టల మిల్లుల యజమానులు సామ్రాజ్యవాదులతో మిలాఖతై ఆధునిక యంత్రాలను తెచ్చారు. ఈ మార్పులను అందుకోలేని చాలామంది చిన్న మిల్లుల వారు దివాళాలు తీసి తమ మిల్లులను మూతవేశారు. ఈ ఫ్యాక్టరీల మూసివేతతో ఆ ప్రాంతంలో రియల్ ఎస్టేట్ బిజినెస్ ఊపందుకుంది. ఈ పరిస్థితి పెద్దసంఖ్యలో మిల్లు కార్మికులు నిరుద్యోగులై కార్మికవర్గంలో అశాంతి చోటు చేసుకుంది. కార్మిక యూనియన్లు సంఘటితమవుతూ, ముఖ్యంగా దత్తా సామంత్ నాయకత్వంలోని మిలిటెంట్ ట్రేడ్ యూనియన్ నాయకత్వంలో సమీకృతులవుతూ లాకౌట్లకు, రిట్రెంచ్‌మెంట్లకు వ్యతిరేకంగా పోరాడారు. ఈ పరిస్థితులలో ముంబాయిలో విప్లవ కార్యక్రమాలు ఊపందుకున్నాయి. మురికివాడల్లోని కార్మికులలో విప్లవ కృషి బాగా పెరిగింది. 1981లో నవ్ జవాన్ భారత్ సభను ఏర్పాటు చేసి దాని నాయకత్వంలో ప్రచారం, ఆందోళన ప్రారంభించారు. ఈ కార్యక్రమాలు పెరుగుతున్న క్రమంలో 1981లో ఏ.ఎం.కె.యు. అనే కార్మిక సంఘాన్ని ఏర్పరిచారు. ఏ.ఎం.కె.యు మరియు నవ్ జవాన్ భారత్ సభలు 1982లో జరిగిన చారిత్రాత్మక బట్టల మిల్లు కార్మికుల మిలిటెంట్ పోరాటాల్లో పాల్గొన్నాయి. కార్మికవర్గంలోని మిలిటెంట్ మరియు ప్రగతిశీల సెక్షన్లను ఈ సంఘాలు ఆకర్షించాయి. ఆ ఉద్యమాన్ని పురోగమింపజేయటంలో కామ్రేడ్ శ్రీధర్ దానికి ఆర్గనైజర్‌గా గొప్పగా పనిచేశాడు. ఆ ఉద్యమ సమయంలో ఆయన అనేక మిలిటెంట్ చర్యల్లో పాల్గొన్నాడు. పార్టీ నాయకత్వంలోని కొందరు మితవాద శక్తులు ఈ చర్యలను ఖండించి వీటిని మిలిటెంట్ ఆర్థికవాదమని విమర్శించారు. చురుకుగా అభివృద్ధి చెందుతున్న వీరిని విమర్శించారు. అయినప్పటికీ అనేక ప్రతికూల పరిస్థితులను ఎదుర్కొంటూ ఆ సమ్మె ప్రభుత్వ నిర్బంధాన్ని ఎదుర్కొని దేశంలోనే అత్యంత మిలిటెంట్ కార్మికవర్గ ఉద్యమంగా పేరు పొందింది. ఏ.ఎం.కె.యు. నాయకత్వం కింద ముంబాయితో పాటు మహారాష్ట్ర లోని థానే, భివాండీ, ఇతర పారిశ్రామిక ప్రాంతాల్లో కూడా కార్మికులు సంఘటితమయ్యారు. 1980 ప్రాంతాల్లో ముంబాయిలోని బట్టల మిల్లు కార్మికుల పోరాటానికి కొద్దిగా ముందే

పార్టీ నాయకత్వంలో గడ్‌చిరోలిలో ఆదివాసీ రైతాంగ ఉద్యమం ప్రారంభమైంది. బొంబాయి సిటీ కమిటీ సి.పి.ఐ.(ఎం.ఎల్.)(పీపుల్స్‌వార్)లో విలీనమైన తర్వాత కేంద్ర కమిటీ మహారాష్ట్రలో దీర్ఘకాలిక ప్రజాయుద్ధాన్ని విస్తృతపరిచే వ్యూహంతో నాగపూర్, చంద్రపూర్, బల్హార్‌షా పట్టణాలతో పాటు విదర్భ పర్‌స్పెక్టివ్‌ని మహారాష్ట్ర కార్యకర్తలకు ఇచ్చి గ్రామీణ ప్రాంతంలో ఉద్యమాన్ని నిర్మాణం చేయాలనే ప్లాను రూపొందించారు. దీనిలో భాగంగా మహారాష్ట్ర స్టేట్ కమిటీ విదర్భ ప్రాంతానికి పి.ఆర్.లను పంపింది. విదర్భ ప్రాంతంలోని గ్రామీణ, భూమిలేని, పేద రైతాంగంలో విప్లవ రాజకీయాలను ప్రచారం చేసేందుకు వి.పి.ఎస్. 'గ్రామాలకు తరలండి' కేంపెయిన్‌ను చేపట్టింది. 1980లో ఈ ప్రచార కార్యక్రమాల్లో ఉండగా 10-12 మంది విద్యార్థులతో పాటు గడ్‌చిరోలి జిల్లాలోని సిరొంచలో శ్రీధర్‌ను పోలీసులు అరెస్టు చేశారు. ఆయన తల్లి ముంబాయి నుండి అక్కడకు వెళ్ళి విద్యార్థులను విడిపించింది. 1984లో గడ్‌చిరోలి జిల్లాలోని కమలాపూర్ గ్రామంలో డి.ఏ.కె.ఎం.ఎస్. మొదటి జిల్లా మహాసభకు వెళుతున్న సందర్భంలో శ్రీధర్ మరోసారి అరెస్టయ్యాడు.

1985లో పార్టీలో సిద్ధాంత, రాజకీయ మరియు ఆర్గనైజేషనల్ సమస్యల మీద సంక్షోభం రావటంతో కేంద్రకమిటీ పనిచేయటం ఆగిపోయింది. ఈ సమస్యను పరిష్కరించేందుకు అన్ని రాష్ట్రాల యూనిట్లు ప్లీనాలు నిర్వహించాలనే దానిలో భాగంగా 1986లో మహారాష్ట్ర స్టేట్ ప్లీనం నిర్వహించబడింది. ఆ ప్లీనంలో రీజినల్ కమిటీ కామ్రేడ్స్‌కూ, సి.సి. మహారాష్ట్ర స్టేట్ కోఆర్డినేటర్‌గా ఉన్న సి.సి. మెజారిటీ గ్రూపు సభ్యులకూ మధ్య తీవ్రంగా విభేదాలు ముందుకొచ్చాయి. ఇదే సమయంలో 1987లో మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర యూనిట్ సి.పి.ఐ.(ఎం.ఎల్.)(పీపుల్స్‌వార్) నుంచి విడిపోయింది. ఈ పరిస్థితుల్లో 1987 సెప్టెంబర్‌లో రాష్ట్ర రెండవ కాన్ఫరెన్స్ జరిగింది. ఈ కాన్ఫరెన్స్‌లో రాష్ట్ర కోఆర్డినేటర్‌చే ప్రవేశపెట్టబడిన డాక్యుమెంట్‌ని తిరస్కరించి శ్రీధర్ మరియు ఇతర కామ్రేడ్స్ తయారుచేసిన డాక్యుమెంట్‌ని ఆమోదించారు. కొత్త రాష్ట్రకమిటీ ఏర్పడి శ్రీధర్ దానికి కార్యదర్శిగా ఎన్నుకోబడ్డాడు. ఈ కాన్ఫరెన్స్ ప్రజాసంఘాలను బలోపేతం చేయాలనీ, వర్గపోరాటాన్ని తీవ్రతరం చేయాలనీ, పార్టీని విస్తరించాలనీ, పురోగామి శక్తులను రిక్రూట్ చేసుకోవాలనీ పిలుపునిచ్చింది. కేంద్రకమిటీని రద్దుచేయటం సరైంది కాదని కాన్ఫరెన్స్ తీర్మానించింది. సి.పి.ఐ.(ఎం.ఎల్.)(పీపుల్స్‌వార్)తో వెంటనే ఐక్యత కోసం పరుగులు తీయకుండా అన్ని రాష్ట్రాల యూనిట్లతో సౌహార్ద్ర సంబంధాలు కొనసాగించాలని నిర్ణయించింది. అఖిల భారత సంఘాలైన ఏ.ఐ.ఆర్.ఎస్.ఎఫ్., ఏ.ఐ.ఎల్.ఆర్.సి. వంటి సంస్థలలో చురుకుగా పాల్గొంటూ కార్యక్రమాలను ముందుకు తీసుకుపోవాలని నిర్ణయించారు.

నక్సల్బరీతో ప్రభావితులై మహారాష్ట్ర నుండి పార్టీలోకి వచ్చిన ఎందరో కామ్రేడ్స్‌పై పార్టీలో వచ్చిన సంక్షోభ ప్రభావం పడింది. ఆత్మవిశ్వాసం కొరవడి కొందరు వెళ్ళిపోయారు. కొందరు తమ కార్యక్రమాలను తగ్గించుకున్నారు. ఈ పరిస్థితులలో ముంబాయిలోని ప్రజాసంఘాలు కొంత బలహీనపడ్డాయి. పార్టీని విస్తరించాలని కాన్ఫరెన్స్‌లో రూపొందించుకున్న ప్రణాళికలు దీనివల్ల అమలు కాలేదు. అయినప్పటికీ, శ్రీధర్, మరికొంతమంది కామ్రేడ్స్ పార్టీ పంథాకు కట్టుబడి, తప్పుడు పద్ధతులకు వ్యతిరేకంగా పోరాడారు. కఠినతరమైన పరిస్థితులలో కూడా

పార్టీ పంథాకు దృఢంగా అంటిపెట్టుకున్న కామ్రేడ్స్‌లో శ్రీధర్ ముందున్నాడు. ఏటికెదురీది కఠిన పరిస్థితులను అధిగమించి ఉద్యమాన్ని బలోపేతం చేయాలని వారు నిర్ణయించుకున్నారు.

ఉద్యమ నిర్మాణానికి మళ్లీ ప్రయత్నాలు

1980ల తర్వాత కార్యకర్తలు తగ్గిపోయిన పరిస్థితీ, గడ్‌చిరోలి విప్లవోద్యమంపై నిర్బంధం తీవ్రమైన పరిస్థితీ, పైనుండి సి.సి. గైడెన్స్ లేని పరిస్థితినీ మహారాష్ట్ర రాష్ట్ర కమిటీ ఎదుర్కొన్నది. ఈ పరిస్థితులలో విదర్భలోని పర్‌స్పెక్టివ్ ఏరియాలో విప్లవ కృషిని విడిచిపెట్టాల్సి వచ్చింది. పార్టీ సంక్షోభం తర్వాత మిగిలిన కామ్రేడ్స్ మరియు రాష్ట్రకమిటీ మహారాష్ట్ర గ్రామీణ ప్రాంతంలో ఉద్యమ నిర్మాణం కోసం పశ్చిమ మహారాష్ట్ర గ్రామీణ పర్‌స్పెక్టివ్‌ని తయారు చేసింది. ఈ పర్‌స్పెక్టివ్‌లో నాసిక్ జిల్లా కేంద్రంగా పనిని ప్రారంభించాలని ప్లాన్ రూపొందించారు. ఈ ప్రాంతం వ్యూహాత్మకమైనదీ, అనేక అనుకూలతలను కలిగి ఉన్నదీ. 1980ల చివర రాజకీయ, ఆర్గనైజేషనల్ పనిని ప్రారంభించి నాలుగైదు సంవత్సరాల పాటు కొనసాగించారు. తీవ్రమైన కృషి జరిపి కొంత ప్రజాపునాదిని ఏర్పరచుకొని కొంత అనుభవాన్ని సంపాదించారు. నిర్బంధం తీవ్రతరమైన కారణంగానూ, అరెస్టులు జరిగిన కారణంగానూ నాయకత్వంలో ఒకరిద్దరు వెనక్కి పోవటంతో మరలా ఈ ప్రాంతంలో విప్లవ కార్యక్రమం కొనసాగించలేక పోయారు.

1992లో కామ్రేడ్ శ్రీధర్ విదర్భ రీజియన్‌లోని బొగ్గుగని కార్మికుల పోరాటం, ఇతర ఆందోళనలకు నాయకత్వం వహించేందుకు ఈ ప్రాంతం మీద కేంద్రీకరించాడు. ఇన్‌ఫార్మర్ల నిర్మూలనకు విదర్భ ఏరియాలో ఏర్పరచిన రెండు యాక్షన్ టీములకు నాయకత్వం వహించాడు. 1986 ప్లీనంలో తలెత్తిన రాజకీయ, నిర్మాణ సమస్యలను పరిష్కరించేందుకు 1992 సెప్టెంబర్‌లో మహారాష్ట్ర స్పెషల్ ప్లీనం జరపబడింది. ఈ ప్లీనం కొంతమంది నాయకత్వ కామ్రేడ్స్ ప్రవేశపెట్టిన ప్రత్యామ్నాయ డాక్యుమెంట్లను తిరస్కరించి, రాష్ట్రకమిటీ ప్రవేశపెట్టిన డాక్యుమెంట్లను ఆమోదించింది. సి.సి. రద్దయిపోయి 1987లో పీపుల్స్‌వార్ నుంచి విడివడిన తర్వాత 1988 చివరి నాటికి ఆంధ్ర రాష్ట్రకమిటీ, మహారాష్ట్ర కమిటీలు సంబంధాలను పునరుద్ధరించుకున్నాయి. అప్పటి నుండి రెండు యూనిట్ల మధ్య మంచి సంబంధాలు కొనసాగాయి. 1990 సెప్టెంబర్‌లో ఆంధ్ర, కర్నాటక, తమిళనాడు యూనిట్లతో కేంద్ర ప్లీనం జరిపి సి.పి.ఐ.(ఎం.ఎల్.) సి.ఓ.సి. ఎన్నికైంది. మహారాష్ట్ర కమిటీకి, సి.ఓ.సి.కి మధ్య సంబంధాలు కొనసాగాయి. ఈ మూడేళ్ల కాలంలో రెండు పార్టీల మధ్య అనేక విషయాలపై చర్చలు జరిగాయి. సి.సి. సంక్షోభం మీద, సి.సి. అవకాశవాద మెజారిటీ గ్రూప్‌కి వ్యతిరేకంగా మహారాష్ట్ర కామ్రేడ్స్ జరిపిన పోరాటం గురించీ, అంతర్గత పోరాటాన్ని పరిష్కరించటంలో మైనారిటీ గ్రూపు నుండి జరిగిన పొరపాట్ల గురించీ, సరైన విప్లవకారుల ఐక్యత గురించీ చర్చలు జరిగాయి. ఈ చర్చలలో సాధించిన ఏకాభిప్రాయాల ఫలితంగా 1994లో మహారాష్ట్ర స్టేట్ కమిటీ సి.పి.ఐ.(ఎం.ఎల్.)(పీపుల్స్‌వార్)లో విలీనమైంది. ఈ మొత్తం కార్యక్రమంలో కామ్రేడ్ శ్రీధర్ ప్రధాన పాత్ర పోషించాడు.

1994లో మహారాష్ట్ర పార్టీ సి.పి.ఐ.(ఎం.ఎల్.)(పీపుల్స్‌వార్) మహారాష్ట్ర స్టేట్ యూనిట్‌గా

మారిన తర్వాత 1995 ఆలిండియా స్పెషల్ కాన్ఫరెన్స్ నిర్వహణలో భాగంగా అన్ని రాష్ట్ర యూనిట్లు తమతమ రాష్ట్ర మహాసభలు జరుపుకున్నాయి. పార్టీ గత అనుభవాన్ని సంశ్లేషిస్తూ ఉద్యమ పురోగమనానికి కొత్త కర్తవ్యాలను ఆలిండియా కాన్ఫరెన్స్ రూపొందించింది. ఈ కాన్ఫరెన్స్‌లో మహారాష్ట్ర కామ్రేడ్స్ చురుకైన పాత్రను పోషించారు. 1987లో సి.సి.ని రద్దు చేసే విషయంలో వారికున్న భిన్నాభిప్రాయాన్ని దృఢంగా కలిగి ఉండి ఈ విషయాన్ని అందరికీ అర్థం చేయించారు. ఈ మొత్తం ప్రక్రియలో కామ్రేడ్ శ్రీధర్ కీలకమైన పాత్రను పోషించాడు.

2001లో మునుపటి సీ.పి.ఐ.(ఎం.ఎల్.)[పీపుల్స్‌వార్] 9వ కాంగ్రెస్ జరిగింది. భారత విప్లవోద్యమ చరిత్రలో ఈ కాంగ్రెస్‌కి విశేష ప్రాధాన్యత ఉంది. ఈ కాంగ్రెస్‌లో మొత్తం పార్టీ ఉద్యమ చరిత్రను సమీక్షించటం జరిగింది. దీర్ఘకాలిక ప్రజాయుద్ధ పంథాని మరింత సంపద్వంతం చేస్తూ కొన్ని కొత్త ఎత్తుగడలను, విధానాలను రూపొందించారు. ఈ చర్చల్లో కామ్రేడ్ శ్రీధర్ చురుకుగా పాల్గొన్నాడు. ఈ కాంగ్రెస్‌లో వామపక్ష దుస్సాహసికవాద లైన్‌ని ఓడించి పార్టీ పంథాను మరింత మెరుగుపర్చటంలో కామ్రేడ్ శ్రీధర్ సకారాత్మక పాత్రను పోషించాడు. ఈ కాంగ్రెస్‌లో ఆయన కేంద్ర కమిటీ సభ్యునిగా ఎన్నికయ్యాడు. కాంగ్రెస్ తర్వాత మహారాష్ట్ర, కర్నాటక, తమిళనాడు, కేరళం ప్రాంతాల్లోని దక్షిణ పశ్చిమ రీజినల్ బ్యూరోలో సభ్యునిగా కొనసాగాడు.

2001లో జరిగిన రాష్ట్ర కాన్ఫరెన్స్‌లో ఆనాటికున్న పరిస్థితుల్లో విదర్భ పర్‌స్పెక్టివ్‌ని మరికొంత అభివృద్ధి చేసి అమలుపరచాలనేది ఒకానొక తక్షణ కర్తవ్యంగా పెట్టుకున్నారు. ఈ పర్‌స్పెక్టివ్‌ని ముందుకు తీసుకెళ్లేదానిలో భాగంగా బాలాఘాట్-గోందియా డివిజన్‌ని మహారాష్ట్ర స్టేట్‌కమిటీ పరిధిలోకి తేవటం జరిగింది. అంతకు ముందు అది డి.కె. గెరిల్లాజోన్‌లో భాగంగా, డి.కె.ఎస్.జడ్.సి. నాయకత్వంలో ఉండింది. కామ్రేడ్ శ్రీధర్ రాష్ట్రకమిటీ కార్యదర్శిగానూ, కేంద్రకమిటీ సభ్యునిగానూ గ్రామీణ ఉద్యమాన్ని గైడ్ చేసే బాధ్యతను తీసుకున్నాడు. ఆ సమయంలో తీవ్ర నిర్బంధంతో పాటు ఉద్యమంలో కొన్ని సమస్యలు తలెత్తాయి. కార్యకర్తల మానసిక స్థైర్యాన్ని పెంచేందుకూ, ఉద్యమాన్ని పురోగమింపజేసేందుకు కామ్రేడ్ శ్రీధర్ చాలా కృషి చేశాడు. అనారోగ్య సమస్యలున్నప్పటికీ కఠినమైన టెర్రయిన్ గల ఆ ప్రాంతంలో పనిచేస్తున్న సమయంలో ప్రత్యేక సదుపాయాలు కోరలేదు. అక్కడ జరుగుతున్న అన్ని కార్యక్రమాల్లో పాల్గొంటూ అక్కడి కార్యకర్తల విశ్వాసాన్ని చూరగొన్నాడు. ఉద్యమం నిలదొక్కుకోవటానికీ, పురోగమనానికీ శాయశక్తులా కృషి చేశాడు.

2004 సెప్టెంబర్‌లో ఎం.సి.సి.ఐ., సి.పి.ఐ.(ఎం.ఎల్.)[పీపుల్స్‌వార్]ల చారిత్రాత్మక విలీనం తర్వాత సి.పి.ఐ.(మావోయిస్టు) పార్టీ ఏర్పడింది. ఉద్యమాన్ని ముందుకు తీసుకెళ్లటానికి నూతన పార్టీ ఏర్పాటు చేసిన కేంద్రకమిటీ(ప్రొవిజనల్)లో కామ్రేడ్ శ్రీధర్ కూడా సభ్యుడయ్యాడు. మహారాష్ట్రలో ఉద్యమం కొంత బలహీనంగా ఉన్న సమయంలోనే దేశాన్ని అమ్మివేసే వాజ్‌పేయి నాయకత్వంలోని ప్రభుత్వ పాలసీలకు, హిందూ బ్రాహ్మణవాద ఫాసిస్టు ధోరణులకు వ్యతిరేకంగా పెరుగుతున్న అసంతృప్తితో వచ్చిన కొన్ని సామాజిక ఉద్యమాలకు పార్టీ చేరువైంది. సి.పి.ఐ.(మావోయిస్టు) ఏర్పడటం, అదే సంవత్సరం ముంబాయి రెసిస్టెన్స్-

2004 సమ్మేళనం జరగటం దేశ విప్లవోద్యమానికి, మహారాష్ట ఉద్యమానికి గొప్ప ఊపునిచ్చింది. ఖైర్లాంజీలో దళిత కుటుంబం మీద జరిగిన దాడి విషయంలో అన్ని రాజకీయ పార్టీల రంగులు బహిర్గతం కాగా మన పార్టీ కుల సమస్య నిర్మూలన, కుల వివక్షతలకు సంబంధించి సరైన మార్గాన్ని దళితుల ముందుంచింది. దీనివల్ల మహారాష్ట్రలోని దళితుల్లో మన ఉద్యమం పట్ల ఆశలు పెరిగాయి. ఆ పరిస్థితుల్లో మిలిటెంట్‌గా కులవ్యతిరేక సంఘాన్ని ఏర్పరిచారు. ఆ సంఘం కింద దళితులంతా సమీకృతులయ్యారు. మహారాష్ట్రలోని అనేక జిల్లాల్లో దీని శాఖలు ఏర్పడ్డాయి. దళిత విద్యార్థులు, యువతరం ఈ సంఘంలోకి రావటం మొదలైంది. ఈ విధంగా మహారాష్ట్రలో నూతన మిలెన్నియంలో కొన్ని సంవత్సరాల పాటు విప్లవ పురోగమనానికి అనుకూల పరిస్థితులు ఏర్పడ్డాయి.

పెరుగుతున్న విప్లవోద్యమాన్ని దెబ్బతీసేందుకూ, మైనారిటీలను అణచివేసేందుకూ పాలకవర్గాలు ఫాసిస్టు పద్ధతుల్లో పోటా వంటి దుర్మార్గమైన చట్టాలను ముందుకు తెచ్చారు. మన పార్టీ నాయకత్వాన్ని టార్గెట్ చేయటం, ప్రజాసంఘాలపై నిషేధాలు విధించటం, ఉద్యమ ప్రాంతాలపై సల్వాజుడుం, సేంద్ర వంటి ఫాసిస్టు సంస్థలచే దాడులు నిర్వహించటం మొదలైంది. ఈ పరిస్థితుల మధ్యనే సి.పి.ఐ.(మావోయిస్టు) 9వ కాంగ్రెస్ జయప్రదమైంది. ఈ కాంగ్రెస్‌లో జరిగిన రాజకీయ చర్చల్లో కామ్రేడ్ శ్రీధర్ చురుగ్గా పాల్గొని, అందులో తలెత్తిన వామపక్ష దుస్సాహసికవాద లైన్‌ని ఓడించటంలో కీలకపాత్ర పోషించాడు. కామ్రేడ్ శ్రీధర్ కాంగ్రెస్‌లో కేంద్రకమిటీ సభ్యునిగా ఎన్నుకోబడ్డాడు. అలాగే దక్షిణ-పశ్చిమ బ్యూరోలో సభ్యునిగా ఎన్నుకోబడ్డాడు. పార్టీ కాంగ్రెస్ విజయవంతం కావటంతో అమెరికా సామ్రాజ్యవాదుల గైడెన్స్‌లో నడుస్తున్న పాలకవర్గాలు గంగవెర్రులెత్తి విప్లవోద్యమంపై తీవ్రమైన అణచివేతను కొనసాగించారు. దేశవ్యాప్తంగా అనేకమంది పార్టీ నాయకులు, కార్యకర్తలు అమరులయ్యారు. ఈ అణచివేత దాడిలో మహారాష్ట్రలో మన ఉద్యమ శక్తులకు భారీగా నష్టం జరిగింది. ఈ పరిస్థితి శ్రీధర్‌కు వేదనను కలిగించింది. 2007 మధ్యలో ఆయన అరెస్టు కావడం ఉద్యమానికి భారీ నష్టం.

అరెస్టు మరియు జైలు జీవితం

2007 ఆగస్టు 18వ తేదీ రాత్రి కుఖ్యాత ఆంధ్ర ఎస్.ఐ.బి. మరియు నక్సల్ వ్యతిరేక ముంబాయి పోలీసు టీంలు కలిసి కామ్రేడ్ శ్రీధర్‌ను ఆయన డెన్‌కు బయట అరెస్టు చేశారు. అనేక రోజుల తరబడి ఏ.పి.ఎస్.ఐ.బి., యాంటీ నక్సల్ ముంబాయి టీము, ఇంకా కేంద్ర, రాష్ట్ర ఇంటెలిజెన్స్ ఏజెన్సీలు ఇంటరాగేషన్ చేశారు. అవకాశాన్ని దొరకబుచ్చుకొని కామ్రేడ్ శ్రీధర్ కొన్ని నెలల తర్వాత జైలు నుండి పార్టీకి ఉత్తరం రాశాడు. ఆ లెటర్‌లో అరెస్టు, ఇంటరాగేషన్ పద్ధతుల్లో వచ్చిన టెక్నిక్‌లు, గూఢచర్య పద్ధతులు, శత్రువు అనుసరిస్తున్న ముఖ్యమైన పద్ధతుల గురించి కా. శ్రీధర్ రాశాడు. ఆ ఉత్తరంలోని విషయాలు శత్రువు అనుసరిస్తున్న పద్ధతుల గురించి పార్టీ అర్థం చేసుకోవటానికి తోడ్పడ్డాయి. సుదీర్ఘకాలం జైలులో ఉంచాలనే ఆలోచనతో శత్రువు ఆయనపై మహారాష్ట్ర, ఛత్తీస్‌గఢ్, గుజరాత్‌లలో 60కి పైగా తప్పుడు కేసులు మోపాడు. ఒక కేసులో ఆయనకు ఆరు సంవత్సరాల జైలు

శిక్షను కూడా విధించారు. అప్పుడప్పుడు తన సోదరికి రాసిన ఉత్తరాలలో కా. శ్రీధర్ జైలు జీవితం గురించి వర్ణిస్తూ ఆవేదనను వెలిబుచ్చాడు. ఒక ఉత్తరంలో ఇలా రాశాడు. "ఈ జైలు జీవితంలో అత్యంత ఘోరమైన విషయమేమంటే స్వేచ్ఛా స్వాతంత్ర్యాలను కోల్పోవటం. నేనెల్లప్పుడూ ఈ విషయాలకు ఎక్కువ విలువ ఇచ్చేవాడిని. ప్రస్తుతం అవి రెండూ నేను వేయి రెట్లు కోల్పోయినట్లుగా ఉంది. అయితే నేను నిరాశలో కూరుకు పోవటం లేదు. దీన్నుంచి అనుభవం నేర్చుకొని మనోబలం పెంచుకునేందుకు చూస్తున్నాను. జైలులో నాకు అనేక మంది వ్యక్తుల ఆసక్తిదాయకమైన జీవితాల గురించి తెలుసుకునే అవకాశం వచ్చింది. మత్తుమందులు అమ్మేవారు, మత్తుమందుల డీలర్లు, రేపిస్టులు, చిల్లరమల్లర దొంగలు, అంతర్జాతీయ స్మగ్లర్లు, క్రిమినల్ గ్యాంగుల లీడర్లు మొదలైనవారు జైల్లో ఉన్నారు. వీరేగాక ఎంతోమంది పేదవారు, అమాయక అసహాయులైనవారూ ఉన్నారు. బయట సమాజానికి జైలు ఒక సాంద్రీకరించబడిన ప్రతిబింబమే. కలవాళ్లూ, లేనివాళ్లూ, పీడకులు, పీడితులు, హింస, విచ్చలవిడితనంతో పాటు మంచితనం తదితరాలన్నిటికీ ఈ జైలు ప్రతిబింబంగా ఉంది. లోపల జైలు గోడలపై జైలులోని వ్యక్తులను సంస్కరించాలంటూ ప్రచారం కోసం పెద్దపెద్ద అక్షరాలతో రాసిన నినాదాలను చూస్తే అవి జైలులోని వ్యక్తులను మార్చుతాయనేది కల్ల. జైలు బయట ఒక మనిషి నేరస్థుడయ్యేందుకు తోడ్పడిన పరిస్థితులు, జైలు లోపల కూడా ఉన్నప్పుడు ఆ మనిషిలో మార్పు రావటం ఎలా సంభవమౌతుంది?"

జైలు నుండి విడుదల కోసం ఎదురుచూస్తూనే జైలులో ఉన్న కాలంలో యువ కార్యకర్తలను రాజకీయంగా చైతన్యవంతం చేసేందుకు జాతీయ, అంతర్జాతీయ పరిస్థితులపై కా. శ్రీధర్ విశేషంగా అధ్యయనం చేశాడు. అనేక రకాల ఇస్లామిక్ కార్యకర్తలతో చర్చించి వారి ఉద్యమాన్ని అర్థం చేసుకునేందుకు ప్రయత్నించాడు. ఇతర జైళ్లలోని కామ్రేడ్స్‌కు సుదీర్ఘమైన రాజకీయ ఉత్తరాలు రాశాడు. కామ్రేడ్ శ్రీధర్ మరియు ఇతర కామ్రేడ్స్ కొందరు పోలీసులు తయారుచేసిన ఛార్జ్‌షీట్లను లోతుగా అధ్యయనం చేసి డిఫెన్స్ వాదనలలో లాయర్లకు కొన్ని సలహాలిచ్చారు. కొందరు ఖైదీల విడుదలకు సహాయపడ్డారు. ప్రతిరోజు జైలులో వ్యాయామం చేసి తన ఆరోగ్యాన్ని రక్షించుకునేందుకు ప్రయత్నించాడు.

కామ్రేడ్ శ్రీధర్ మరియు ఇతర మహారాష్ట్ర కామ్రేడ్స్ జైలులో తమ హక్కుల కోసం మరియు ఇతర ఖైదీల హక్కుల కోసం పోరాటాలు చేశారు. జైలులో అనేక మంది కామ్రేడ్స్‌తో కలిసి నిరాహారదీక్షల్లో పాల్గొన్నారు. న్యాయశాస్త్ర విషయాలైన న్యాయతత్వశాస్త్రం, న్యాయవ్యవస్థ, ఇండియన్ పీనల్ కోడ్, క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ మొదలైన విషయాలను అధ్యయనం చేసి తమ అవగాహనను పెంచుకున్నారు. తన జైలు జీవితంలో న్యాయవ్యవస్థ, శిక్షావ్యవస్థలతో పాటు అర్ధవలస, అర్ధభూస్వామ్య భారతదేశంలోని పరిస్థితులను మరింత అర్థం చేసుకునేందుకు కృషి చేశాడు. జైలులో సమయం వృథాచేయనప్పటికీ వర్గపోరాట ప్రాంతానికి రావాలని ఆతృతపడేవాడు. "ధృతరాష్ట్రుని వలే యుద్ధక్షేత్రపు వార్తలను పరోక్ష మార్గాల ద్వారా తెలుసుకోవాల్సి రావటం చాలా బాధాకరం. త్వరలోనే బయటికి వచ్చి ప్రజలకు సేవ చేసే పనిలోకి పోవాలని ఆకాంక్షిస్తున్నాను. దూరంగా నల్ల యుద్ధమేఘాలు అలుముకుంటున్నాయి. అప్పుడే అవి వర్షించటం కూడా మొదలైంది. అవి కేవలం కొద్ది

సమయంలోనే పట్టణ ప్రాంతాల్లో మమ్ములను చుట్టుముట్టి మమ్మల్ని యాసిడ్ వర్షాలతో తడపవచ్చు. నా జైలు గదినుంచి చూస్తే నాకిదే కనిపిస్తోంది" అని కామ్రేడ్ శ్రీధర్ తన లాయర్‌కి ఉత్తరంలో రాశాడు.

ఆరున్నర సంవత్సరాల జైలు జీవితం తర్వాత 2013లో జైలు నుంచి కామ్రేడ్ శ్రీధర్ విడుదలయ్యాడు. త్వరగా వర్గపోరాట ప్రాంతానికి పోవాలనే కోరికతో ఉన్నాడు. ప్రభుత్వ నిఘావల్ల, మరలా అరెస్టయ్యే నిర్బంధ వాతావరణం వల్ల ఒకటిన్నర సంవత్సరం వేచి ఉండాల్సి వచ్చింది. ఈ కాలంలో జాతీయంగా, అంతర్జాతీయంగా మారుతున్న పరిస్థితులను అధ్యయనం చేశాడు. విప్లవోద్యమ పరిస్థితులలో వచ్చిన మార్పులు, శత్రువు అనుసరిస్తున్న పద్ధతుల్లో వచ్చిన మార్పులపై దేశంలోని మేధావులు, రచయితలు, వివిధ సెక్షన్ల పీడిత ప్రజలు ఎలా ఆలోచిస్తున్నారో తెలుసుకునేందుకు ప్రయత్నించాడు. ఇటీవల కాలంలో పెరుగుతున్న బ్రాహ్మణీయ హిందూ ఫాసిజం గురించి అధ్యయనం చేశాడు. వాటితోపాటు జైలు రిపోర్టులను, ఇతర కొన్ని నిర్దిష్ట ప్రతిపాదనలను సి.సి. ముందుంచే పనిపై నిమగ్నమయ్యాడు. ఈ విధంగా ఉద్యమ భవిష్యత్తు గురించి తయారీలు చేస్తూ కష్టతరమైన ప్రయాణాన్ని చేసి 2015 నాటికి ఉద్యమ ప్రాంతానికి చేరుకున్నాడు. ఈ ప్రయాణం మధ్యలోనే 2015 ఆగస్టు 18న తన తుదిశ్వాసను విడిచాడు.

ఒక ఆదర్శ కమ్యూనిస్టు విప్లవకారుడు

కామ్రేడ్ శ్రీధర్ 1970 చివర్ల నుండి 2006 వరకు విద్యార్థి కార్యకర్తగా, పి.ఆర్.గా, స్టేట్‌కమిటీ సభ్యునిగా, మహారాష్ట్ర స్టేట్‌కమిటీ కార్యదర్శిగా మరియు కేంద్రకమిటీ సభ్యునిగా మూడున్నర దశాబ్దాల పాటు వివిధ స్థాయిలలో ప్రభావవంతంగా విప్లవోద్యమానికి సేవ చేశాడు. అనేక కీలక మలుపుల్లోనూ, ఎగుడుదిగుళ్లలోనూ పార్టీ పంథాకు కట్టుబడి దానిని సృజనాత్మకంగా అన్వయించాడు. ప్రపంచ సోషలిస్టు విప్లవ విజయానికి ఎం.ఎల్.ఎం. కార్మికవర్గానికి శాస్త్రీయమైన సిద్ధాంతమని ఎత్తిపట్టాడు. ఆయా సందర్భాల్లో పార్టీలో తలెత్తిన రాజకీయ, సిద్ధాంతపరమైన తప్పుడు ధోరణులకు వ్యతిరేకంగా పోరాడి ఉద్యమ పురోగమనానికి తోడ్పడ్డాడు. మహారాష్ట్రలో ఉద్యమం కఠిన పరిస్థితిలో ఉన్న సమయంలో కూడా దృఢంగా నిలిచాడు. సి.సి. సమావేశాల్లోనూ, క్రింది కమిటీల సమావేశాల్లోనూ, తోటి కామ్రేడ్స్‌తో జరిగే చర్చల్లోనూ తన అభిప్రాయాలను స్పష్టంగా చెప్పేవాడు. సమయాన్ని వృథా చేసేవాడు కాదు. వ్యక్తిగత లక్షణాలైన విస్తృత అధ్యయనం, కార్మికవర్గ క్రమశిక్షణకు కట్టుబడి ఉంటూ, పంథా పట్ల దృఢంగా ఉండేవాడు, సాదాసీదాగా ఉండటం, ఎల్లప్పుడూ చిరునవ్వుతో ఉండి తోటి కామ్రేడ్లతో మంచి సంబంధాల్ని కొనసాగించాడు. పార్టీ తనకిచ్చిన ఎటువంటి బాధ్యతనైనా అనారోగ్య సమస్యలున్నప్పటికీ ఎటువంటి శషభిషలు లేకుండా ఆచరణ ద్వారానే నేర్చుకోవాలనే బోల్షివిక్ స్పిరిట్‌తో స్వీకరించాడు. విప్లవోద్యమంలో ఎక్కువ కాలం కార్మికవర్గం, విద్యార్థి, యువజన మరియు మహారాష్ట్రలోని పట్టణ ప్రాంత కుల వ్యతిరేక ఉద్యమాలను అభివృద్ధి చేసేందుకు కృషి చేశాడు. పట్టణ ప్రాంతాలలో ఉద్యమాభివృద్ధికి ఆయన చేసిన కృషి పార్టీకి

విశేష అనుభవాన్నిచ్చింది. ఈ విధంగా నిరంతర రాజకీయ, ఆర్గనైజేషనల్ పనిలో విప్లవ నాయకునిగా నెగ్గి ఒక పరిణతి చెందిన కమ్యూనిస్టు నాయకునిగా ఎదిగాడు.

కేంద్రకమిటీ సభ్యునిగా ఉన్న కాలంలో శత్రువు ఆయనను విప్లవోద్యమంలో ప్రత్యక్షంగా పాల్గొననీయకుండా ఎక్కువ కాలం జైలులో పెట్టాడు. జైలులో ఉన్న కాలంలోనూ, జైలు నుండి విడుదలైన తర్వాతా విప్లవోద్యమానికి ఎలా సేవ చేయాలనే దానిపై తీవ్రంగా ఆలోచించేవాడు. జైలు నుండి బయటకు వచ్చినపుడు ఆయన మనసులో భవిష్యత్ విప్లవోద్యమ యోజన గురించిన ఒక ప్లాను ఆయన దగ్గర ఉండింది. శత్రుబంధనాల నుండి బయటపడి గడ్డు స్థితిలో ఉన్న విప్లవోద్యమానికి ఉన్నత స్థాయిలో తన సేవలను అందించేందుకు వస్తున్న క్రమంలో క్రూరంగా వచ్చిన మరణం ఆయనను మన నుండి దూరం చేసింది.

ప్రపంచంలో మెజారిటీ ప్రజలు తమ గురించే ఆలోచిస్తారు. కొంతమంది సమాజం కోసం ఆలోచించి ప్రాణత్యాగం చేస్తారు. వారు వారి గురించి కాకుండా మొత్తం మానవాళి శ్రేయస్సు గురించి ఆలోచిస్తారు. ఈ పరిస్థితి అన్ని వర్గ సమాజాల్లో ఉండి నేటి పరిస్థితిలో మరింత సరైనదిగా ఉంది. నేటి సామ్రాజ్యవాద సంస్కృతి స్వార్థాన్ని, వ్యక్తివాదాన్ని పెంచేందుకు ప్రయత్నిస్తున్న సమయంలో పీడిత ప్రజల సేవకు, వారి విముక్తికి అంకితమైన శ్రీధర్ వంటి వ్యక్యులు ఎక్కువ మంది నేటి పరిస్థితిలో కనిపించరు. ఒక మనిషిది ఏ వర్గం, ఏ కులం, ఏ రాష్ట్రం, మహిళా, పురుషుడా అనేది ముఖ్యం కాదు. దేనికోసం జీవించారు, దేనికోసం మరణించారు అనేది ముఖ్యం. జీవించిన కొద్దికాలంలో పై లక్ష్య సాధన కోసం జీవించటం అనేది ముఖ్యం. కామ్రేడ్ శ్రీధర్ పై విషయాలకు ప్రతీకగా నిలిచారు. తన మూడున్నర దశాబ్దాల విప్లవ జీవితంలో మహారాష్ట్రలోనూ, భారతదేశంలోనూ నూతన ప్రజాస్వామిక విప్లవ సాధనలో ఎదురైన కష్టనష్టాలను అధిగమించి తన జీవితాన్ని త్యాగం చేశాడు. ఆయన మనతో లేకపోయినా తోటి కామ్రేడ్స్‌తో ఉన్నప్పుడు కుటుంబ సభ్యులతోనూ, స్నేహితులతోనూ పంచుకున్నటువంటి మరిచిపోలేని గుర్తులు మనవద్ద ఉన్నాయి. ఆయనతో పరిచయమున్నవారు ఆ గుర్తులను చిరకాలం తమ మనసులో ఉంచుకుంటారు. ఆయన కృషి, ఆయన స్మృతులు పీడిత ప్రజల విముక్తి పోరాటంలో కొనసాగుతాయి. మొత్తం పార్టీ, పి.ఎల్.జి.ఏ., విప్లవ ప్రజాసంఘాల తరపున కేంద్రకమిటీ ఆయన అమరత్వానికి విప్లవ నివాళులర్పిస్తూ సోషలిజం, కమ్యూనిజం ఎర్రపతాకను ఎత్తిపట్టి, ఆయన అనుసరించిన కార్మికవర్గ విలువలను, ఎం.ఎల్.ఎం. సిద్ధాంతాన్ని, దీర్ఘకాలిక ప్రజాయుద్ధ విప్లవ పోరాటాన్ని కొనసాగిస్తామని ప్రతిజ్ఞ చేస్తున్నది.

* * *

పెట్టుబడిదారీ విధానం తనంత తానుగా సోషలిజంగా మార్పు చెందదు; అది మునుపటి తన పురుగు జీవితాన్ని తినివేసి శీతాకోక చిలుకగా మారినట్లుగా ఉండదు. పరిమాణాత్మక మార్పులు వాటికవిగా గుణాత్మక మార్పులుగా రూపాంతరం చెందవు. ఒక గుణాత్మక దశ నుండి మరొక గుణాత్మక దశకు గెంతు రూపంలోనే మార్పు జరుగుతుంది. అలా జరిగేందుకు ప్రత్యేక శక్తి అవసరం. ఆ శక్తి కార్మికవర్గమే. కార్మికవర్గం వర్గచైతన్యంతో పోరాడటం ద్వారానే సోషలిస్టు సమాజం ఆవిర్భవిస్తుంది, అది పాత వ్యవస్థను ధ్వంసం చేసి నూతన వ్యవస్థను నిర్మిస్తుంది.

పాత సమాజాలను, పెట్టుబడిదారీ సమాజాన్ని విమర్శనాయుతంగా చక్కగా విశ్లేషించినది మార్క్సిజమే. మార్క్సిస్టు విమర్శకు గురికాని కొత్త విషయం పెట్టుబడిదారీ సమాజంలో ఏదీలేదు (ఇప్పటివరకు). సమాజ విశ్లేషణకు సంబంధించిన ప్రధానమైన పద్ధతికి అనుగుణంగా ఎవరైనా మరికొంత అభివృద్ధి చేయవచ్చు. విప్లవానంతర సమాజంలోని నూతన ఉత్పత్తి సంబంధాలకు మరియు సోషలిస్టు వర్గచైతన్యాలకు సంబంధించిన మార్క్సిస్టు అవగాహనను పెంపొందించుకోవలసి ఉంది.

సోషలిస్టు నిర్మాణం గావించే క్రమంలో గత శతాబ్దపు నిర్దిష్ట అనుభవాల నుండి సరైన పాఠాలను గ్రహించాల్సిన అవసరం ఉంది.

- కామ్రేడ్ శ్రీధర్ నాగపూర్ జైలు నుండి

***30-4-2012**న వ్రాసిన లెటర్ నుండి*